

Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXIII.

CELOVEC, PETEK, 26. MAJ 1978

ŠTEV. 21 (1867)

Usoda vsega človeštva zavisi od ustavitve oboroževalne tekme

Vsako minuto gre danes na svetu milijon dolarjev za oboroževanje, to je desetkrat več kot med drugo svetovno vojno. Svetovni vojaški proračun je tako velik, kot je letni dohodek skoraj dveh milijard ljudi v šestintridesetih najrevnejših državah sveta. V dveh dneh potroši svet za orožje toliko denarja, kot je letni proračun OZN in vseh njenih agencij. Razvite države potrošijo 20-krat več za svoje vojaške programe kot pa za gospodarsko pomoč manj razvitim državam. Na vsakega prebivalca našega planeta pride povprečno 15 ton razstreliva v obliki atomskega in drugega uničevalnega orožja. Jedrske sile razpolago danes z 1,3 milijona bombami Hirošimskega tipa.

Pred pošastnim ozadjem, ki ga rišejo zgornji podatki, se je v torek na sedežu svetovne organizacije v New Yorku začelo posebno zasedanje generalne skupščine OZN, ki je posvečeno izključno vprašanju razorožitve. Predvidoma do konca junija bodo predstavniki držav članic Organizacije Združenih narodov razpravljali o vprašanju, od katerih rešitve zavisi usoda vsega človeštva. Kajti nebrzdana oboroževalna tekma je privedla že tako daleč, da je počasi le začelo prodirati spoznanje, da tako ne more iti naprej, ker gre zdaj že za sam človekov obstoj.

Ob zgoraj navedenih podatkih je treba pomisliti, da so danes na svetu ogromne zaloge strahovito uničevalnih orožij. Ta orožja povzročajo hude gospodarske tegobe sto in sto milijonom ljudem. Vojaški izdatki povečujejo inflacijo, znižujejo produktivnost gospodarstva, zmanjšujejo število novih delovnih mest v primerjavi z investicijami v nevojaške namene, izčrpavajo redka sredstva, ki so po drugi strani potrebna za zadovoljitev osnovnih človeških potreb, zavirajo že tako počasen razvoj in razvoj v razvoju in zadržujejo naraščanje blaginje revnih slojev tudi v bogatih deželah, ne nazadnje pa oboroževalna tekma onesnažuje tudi okolje in zastruplja človekov življenjski prostor.

Kopičenje uničevalnega orožja, za kar potroši človeštvo danes nad 350 milijard dolarjev na leto, ima torej tudi še drugo plat. Kot posledice takšnega uporabljanja ali boljše povedano zlorabljanja naravnih bogastev in pridobitev človekovega uma in dela je treba omeniti še naslednja žalostna dejstva: nad pol milijarde ljudi po svetu je hudo nedo hranjenih ali strada; skoraj polovica šoloobveznih otrok v svetu ne more hoditi v šolo; polovica svetovnega prebivalstva nima primerne strehe nad glavo in ne uživa primerne zdravstvene nege; vojaške in vesoljske raziskave skupaj so deležne več državnega ali javnega denarja kot vse socialne službe skupaj; na tisoče oseb po svetu trpi mučenje ali sedi v zaporu ali je celo ob življenje, ker čedalje močnejša militarizacija našega planeta ne samo ovira, temveč celo zmanjšuje uveljavljanje človekovih pravic.

Sedanje zasedanje glavne skupščine OZN se bo bavilo s tremi poglavitnimi problemi. To je najprej

deklaracija načel o razorožitvi ali pravzaprav „poziv na akcijo“, potem gre za akcijski program in končno za predloge za mednarodne mehanizme, ki naj bi pospeševali proces razorožitve. V tem okviru bo tekla razprava o vprašanju, kot so prepoved vseh jedrskih poskusov, uvajanje brezatomskih con, omejevanje in kontrola strateških orožij, prepoved preskušanja novih balističnih izstrelkov, preprečevanje širjenja jedrskih orožij, prepo-

Zveza slovenske mladine
obvešča svoje člane, da bo

OBČNI ZBOR ZSM

v soboto 3. junija 1978 s pričetkom ob 14.30 uri v prostori Aule slovenice v Celovcu, Paulitschgasse 5—7.

Odbor ZSM

ved zažigalnih, kemičnih in bioloških orožij, omejitev mednarodnih prenosov orožij in sistemov orožij, zmanjšanje vojaških izdatkov, poudarje za začetek splošne in popolne razorožitve, ustanovitev centra Združenih narodov za analiziranje in spremljanje razorožitvenega procesa in še mnogo drugih.

Že v tej luči je zasedanje izrednega pomena. Ta pomen pa je gotovo še mnogo večji, če upoštevamo, da s tem zasedanjem, ki je prvo te vrste, svetovna organizacija začne neposredne vplivati na razorožitveni proces, ki se je doslej bolj ali manj odvijal le v obliki „zasebnih“ dogovorov med obema velesilama. Z odločitvami v deklaraciji, programu in mehanizmi širokega razorožitvenega procesa naj bi sedanje zasedanje torej utrdilo tudi vlogo svetovne organizacije pri reševanju tega življenjsko pomembnega vprašanja.

Sveda bi bilo nerealno pričakovati od tega zasedanja kakšne spektakularne rezultate, je dejal namestnik zveznega sekretarja za zunanje zadeve SFRJ Lazar Mojsov, ki kot predsednik lanskega 32. zasedanja glavne skupščine OZN predseduje tudi sedanjemu izrednemu zasedanju. „Toda če bi v svetovni organizaciji in svetovni javnosti nasploh dramatičizirali sedanje stanje in opozorili na vse nevarnosti ter dosegli otipljivejši rezultate v smislu omejitve stroškov za oboroževanje, bi že to lahko mnogo pomenilo za ves svet.“

Kongresna dejavnost strank v znamenju predvolilnega ozračja

Na Dunaju je prejšnji teden zasedal 24. kongres Socialistične stranke Avstrije. Potekal je v glavnem v znamenju osebnosti in politike sedanjega predsednika stranke in vlade — kanclerja dr. Bruna Kreiskyja, ki je z izglasovanjem novega strankinega programa začrtal stranki „linijo“ tudi za čas, ko bo najkasneje v nekaj letih zapustil politični oder.

Čeprav je bil novi program obravnavan že pred kongresom v široki diskusiji, namreč ni mogoče prezreti pečata, ki mu ga je vtisnil dr. Kreisky, ki je ideološko opredelitev stranke jasno orisal tudi v svojem govoru pred zbranimi delegati. Priznava se sicer zgodovinska vloga Karla Marxa, toda o marksistično obarvanem pristopu k reševanju družbenih vprašanj ni več govora. Tukaj je napravila SPÖ pod vodstvom dr. Kreiskyja odločen odmik, zlasti pa je potegnila ločnico napram komunistom in komunizmu, ki ga vseprek odklanja kot diktaturo. Iz tega sledi za socialistično stranko tudi za dobo po Kreiskyju nedvoumna zapoved, da s komunisti ne sme imeti nič skupnega, kajti tisto, po čemer se komunizem loči od demokratičnega socializma, je prav demokracija; komunisti pa po mnenju Kreiskyja pač niso demokrati.

V smislu takšne opredelitve je celotni program zasnovan tako, da se na videz še nekoliko obdrži značaj razredne stranke, toda akcijsko je povsem usmerjena na to, da se z odpiranjem na desno uveljavi kot široka sila, sprejemljiva tudi za del tistih, ki so doslej pripadali desnici. Ni bilo namreč možno preslišati karakteristike, da je desno od SPÖ le še konservativnost in reakcionarnost.

Zato so razumljive tudi ostre izjave, ki jih je bilo ob kongresu slišati iz ust vodilnih predstavnikov obeh

ZVEZA KOROŠKIH PARTIZANOV V CELOVCU, SLOVENSKO PROSVETNO DRUŠTVO „EDINOST“ V PLIBERKU, ZVEZA SLOVENSKE MLADINE V CELOVCU

vas vabijo na

Spominsko svečanost

ob odkritju dne 31. oktobra 1976 razstreljenega in spet obnovljenega partizanskega spomenika na Komlju v spomin dvanajstim padlim partizanom pri Apovniku.

Prireditve bo v nedeljo 28. maja 1978 s pričetkom ob 10. uri dopoldne z naslednjim sporedom:

- svečano odkritje spomenika
- polaganje vencev ob žalostinki „Žrtvam“
- govori
- nastop Partizanskega pevskega zbora iz Trsta z godbo, pesmimi in recitacijami.

Na predvečer odkritja spomenika bo v soboto 27. maja ob 19.30 uri v šotoru na travniku pred Kmečko gospodarsko zadruzo v Pliberku koncert Partizanskega pevskega zbora iz Trsta. Po koncertu bo družabno srečanje s preživeli borci.

Poklonimo se njim, ki so darovali za nas najdragocenejše, kar so imeli — svoje življenje!

Nevarno vmešavanje starih in novih kolonialistov

Afriška država Zaire, nekdanji belgijski Kongo, ki je že svoječasno na pragu svoje neodvisnosti doživel krvave tragedije, je ponovno v središču mednarodnega zanimanja, in sicer kot prizorišče odkritega in zakulisnega spopada med klasičnim kolonializmom in neokolonializmom.

Pod prelvezo, da gre samo za rešitev belcev, ki jih grozno pobijajo „uporniki“ v pokrajini Shaba, se je Francija pred dnevi odločila za oboroženo intervencijo v Zairu, kamor je poslala večji oddelek le-

talcev, med njimi zlasti veliko pripadnikov tujske legije. Ali bo akcija res omejena na reševanje belcev, danes še nihče ne ve; pač pa je že zdaj slišati tudi glasove o tem, da bodo francoske jedinice priskočile na pomoč zairskemu predsedniku Mobutuju, katerega protiljudski režim je izzval med domačini odporiško gibanje.

Ob francoski intervenciji pa je treba videti tudi še druge okolnosti. Pri pokrajini Shaba, to je nekdanji Katanga, gre za enega izmed najbogatejših predelov Afrike, ki je bil že večkrat jabolko spora med različnimi državami in njihovimi politično-gospodarskimi interesi. To „rivalstvo“ se nanaša predvsem na Francijo in Belgijo, ki si kot nekdanji kolonialni sili še danes lastita pravico igrati vlogo „žandarja“ v tem delu sveta. Zlasti Francija je v zadnjem času svojo tozadevno aktivnost vidno povečala, o čemer pričajo francoske vojaške intervencije vse od Senegalije preko Gabona, Sahare in Čada do današnjega Zaira. V vseh primerih je šlo za podporo, ki jo je Francija nudila tamkajšnjim vladajočim režimom v boju proti osvobodilnim gibanjem; obenem pa tudi za lastne gospodarske koristi, saj je Francija s svojimi bivšimi kolonijami še danes gospodarsko najtesneje povezana.

Da pa takšne intervencije, ki predstavljajo očitno vmešavanje v notranje zadeve neodvisnih držav, v zahodnoevropski javnosti dobijo svojo „upravičenost“, jih je seveda treba prikazati kot obrambo pred napredovanjem vpliva Sovjetske zveze in drugih vzhodnih držav v Afriki. Pravo mojštrstvo v takšnem enostranskem manipuliranju javnega mnenja dosegajo tudi lista avstrijska množična občila, pri katerih je prešlo že kar v navado, da v naprednih pojavih gledajo „komunistično infiltracijo“, v narodno-osvobodilnih gibanjih pa „morilske tolpe“.

desničarskih strank, ki so se delali, kakor da bi bila SPÖ na tem, da Avstrijo spremeni v „komunistično diktaturo“. Vendar pa je demagoški značaj takih očitkov le preveč očiten, saj ob sedanji ideološki usmerjenosti SPÖ res ni nobene nevarnosti, da bi v svojih dejanjih postala tako „marksistična, razredna in zasebni lastnini sovražna“, kot so slikali pri ÖVP in FPÖ. Nasprotno: v kolikor je še bila „levičarska“ pri kritični oceni posledic kapitalističnega sistema, pa je značaj razredne delavske stranke odložila, ko je šlo za začrtanje poti in metod pri odpravljanju teh posledic.

Torej izgleda, da „preplah“ pri desničarjih ni nič drugega kot pa demagogija, usmerjena že povsem v predvolilni boj, saj se bo z jesenskimi volitvami na Dunaju začela cela vrsta volilnih odločitev na občinski, deželni in državni ravni.

V izrazitem volilnem ozračju pa je v soboto v Celovcu potekal tudi deželni kongres koroške ÖVP. Izvedena je bila interno že prej domenižena zamenjava na čelu stranke: dosedanji predsednik Herberta Bacherja je nasledil deželni svetnik Stefan Knafl in s tem je koroška ÖVP prelomila z dolgoletno tradicijo, ko je namesto predstavnika kmetijstva prevzel vodstvo stranke zastopnik delavske zveze. V ostalem je bil kongres po eni strani v znamenju izrazitega predvolilnega poudarjanja lastnih čednosti (celo v manjšinskem vprašanju je bilo slišati besede o širini in sodelovanju), po drugi strani pa v znamenju polemičnih obračunavanj s političnim nasprotnikom. Vse skupaj pa je po pozivu zveznega predsednika stranke dr. Tausa, naj koroška ÖVP poskrbi, da drevesa SPÖ ne bodo zrasla do neba, izzvenelo v „vojno napoved“ socialistični večini na Koroškem.

Na progi Šamac-Sarajevo spet odmeva pesem mladinskih delovnih brigad

Jugoslovanska mladina se je odločila, da bo svoji domovini za njen 35. rojstni dan poklonila posebno darilo: do dneva republike 29. novembra bo izgradila na progi Šamac—Sarajevo drugi tir odseka Dobož—Zenica. Tako je zdaj že drugi mesec v teku največja mladinska delovna akcija v zadnjih petnajstih letih. Na gradbišču med Dobožem in Zenico spet odmeva znana pesem mladinskih delovnih brigad, pri delu in v družabnosti se utrjuje bratstvo med mladimi pripadniki vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Proga Šamac—Sarajevo je bila zgrajena v letu 1947. Takrat se je na 242 kilometrov dolgem gradbišču od aprila do novembra zvrstilo skupaj 217.234 brigadirjev; jugoslovanski mladinci so se pridružili mladinci iz mnogih drugih držav in proga Šamac—Sarajevo je prešla v zgodovino kot velika šola mednarodne solidarnosti in bratstva mladine. Tudi koroška slovenska mladina je takrat sodelovala z dvema brigadama (imenovali sta se po naših dveh narodnih herojih Francu Pastierku-Lenartu in Matiji Verdniku-Tomažu), ki sta obe postali trikrat udarni. Proga preha sedemnajstkrat čez reke Savo, Bosno, Sprečo in Laško in kar 791-krat čez manjše mostove in prepuste, ki so jih morali zgraditi v skupni dolžini 2.267 metrov; prebiti so morali 2.541 metrov predorov in na desetine kilometrov okopov. Ob progi so zgradili 108 spremljajočih gradbenih objektov, med katerimi je največji in najpomembnejši železniška postaja v Sarajevu, ki sodi še danes med največje na Balkanu. Najtežje naloge pa so brez dvoma bili mostovi na Savi, nasip pri Dobožu, vsek na Lašvi in zlasti predor Vranduk.

Čeprav se odvija promet na njej s pomočjo telekomunikacijskih na-

prav, sodi železniška proga Šamac—Sarajevo in še posebej njen odsek Dobož—Zenica med najbolj obremenjene proge jugoslovanskih

železnic. Zato je odločitev o gradnji drugega tira velikega pomena, saj bo z uresničitvijo teh načrtov tudi varnost prometa dosti večja, predvsem pa se bo povečala hitrost vlakov. Kajti na odseku Dobož—Zenica bo uvedeno najmodernejšo komputersko upravljanje prometa, ki bo hkrati eno najsodobnejših v Evropi sploh.

Gradnja drugega tira od Doboža do Zenice v dolžini 93 kilometrov bo veljala več kot 2,5 milijarde dinarjev. V okviru gradnje bodo predelali in razširili tudi sedem železniških postaj, deset mostov in predorov, izmed katerih je najdaljši Vranduk z dolžino 1.674 m.

S tem, da se je obvezala zgraditi progo do dneva republike, torej v osmih mesecih, je jugoslovanska mladina ponovno dokazala svojo predanost in zavest, predvsem pa pripravljenost osebno prispevati k hitrejšemu razvoju domovine. Računajo, da se bo v teh osmih mesecih zvrstilo na gradbišču okrog 28.000 brigadirjev, razvrščenih v 270 brigad. Največ, namreč 154, naj bi jih bilo iz Bosne in Hercegovine ter 111 iz drugih republik in pokrajin, pridružile pa se jim bodo še tri brigade pripadnikov vojske ter tri brigade sinov in hčera jugoslovanskih delavcev, ki so začasno zaposleni v tujini. Madim graditeljem pa se bo pridružila tudi večja skupina brigadirjev—veteranov, ki so na progi Šamac—Sarajevo delali že leta 1947. Zanimanje za delovno akcijo je tako veliko, da so morali že doslej odkloniti na tisoče mladincev, ki so se želeli vključiti v delovne brigade.

Že pred 31 leti je bila mladinska proga Šamac—Sarajevo ne le delovna akcija, marveč tudi šola, saj je bilo organiziranih nešteto najrazličnejših tečajev in drugih prireditvev, kjer so mladi brigadirji lahko bogatili svoje splošno in strokovno znanje. Podobno je tudi tokrat: na sporedu so razni tečaji, na izletih pa mladinci lahko spoznavajo tamkajšne kraje in ljudi. Tako je mladinska delovna akcija „Šamac—Sarajevo 78“ spet lepa priložnost za zблиžanje mladih vseh narodov in narodnosti Jugoslavije ter za krepitev bratstva in enotnosti v skupnem uresničevanju velikega podviga, s katerim bodo poklonili domovini najlepše darilo za njen 35. rojstni dan.

Koroški večer v Ljubljani

Klub koroških Slovencev v Ljubljani je priredil prejšnji teden „koroški večer“, na katerem sta predsednik ZSO dr. Franci Zwitter in predsednik NSKS dr. Matevž Grlic prikazala razvoj na Koroškem od julijske zakonodaje leta 1976 pa do danes.

Predsednik kluba akademik prof. dr. Bogo Grafenauer je ob tej priložnosti čestital publicistu Lojzetu Udetu h Kidričevi nagradi, ki jo je letos prejel — kakor smo v našem listu že poročali — za vrsto razprav in knjig o problematiki slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

Večer so obogatili recitatorka z odlomkom iz Prežihovih „Samorastnikov“ ter peveci SPD „Bilka“ iz Bilčovsa.

Mladina je slabo poučena o zločinah nacističnega režima

Že ob raznih priložnostih, pa tudi ob nedavni 40-letnici nacistične zasedbe Avstrije so v diskusijah in drugih ugotovitvah prišli do zaključka, da današnja mladina vse pre malo pozna resnico o nacizmu in njegovih zločinah. V tem je iskati tudi enega izmed vzrokov, zakaj mladina ni dovolj kritična napram pojavom neonacizma.

Do podobnih ugotovitev so prišli tudi v Zahodni Nemčiji. Tako na primer učno osebje zahodnonemških šol in še posebej študentovskih domov z zaskrbljenostjo ugotavlja, da se med mladino v starosti med 15. in 18. letom zelo naglo širi in krepki nagnjenje k nacizmu. Navajajo, da mladinci oponašajo nacistični način govorjenja, da se čedalje pogosteje pozdravljajo z nacističnim pozdravom in podobno. Prav tako pa se med mladino vedno bolj uveljavlja tudi antisemitizem.

Skupina Münchenskih pedagogov je izvedla med mladino iz domov za svobodne aktivnosti anketo in prišla do naravnost poraznih ugotovitev. Tako je bila pretežno večina vprašanih mladincev mnenja, da je Hitler napravil veliko dobrega. Med Hitlerjeve oziroma nacistične „uspehe“ prištevata mladina iztrebljanje Romov ali Ciganov, umsko neuravnovešenih ljudi in seveda Židov. Mladinci so s posebnim navdušenjem poudarjali, da „pod Hitlerjem ni bilo ne teroristov ne lopovov,“ kajti „tedaj je v Nemčiji vladal red“.

Pri vpraševanju po vzrokih takšne „miselnosti“ med mladino vedno spet naletimo na ugotovitev, da mladina vse pre malo pozna bistvo nacizma in fašizma. Nadaljnji vzrok je pomanjkanje pozitivnih primerov, na katere bi se z gledovali. Končno pa se v tej zvezi omenja tudi brezperspektivnost glede bodočnosti, glede zaposlitve itd. V tem „brezupju“ skušajo mladinci svoje slabosti nadomestiti s povečevanjem nasilja. To je s psihološkega vidika tudi razumljivo, saj je znano, da človek, ki se čuti nemočnega, išče zglede v močnih ljudeh. In ker je nemška mladina slabo poučena o nacistični preteklosti, se mnogi

zgledujejo po „velikem Hitlerju“ in po nacizmu, „ki ni dopuščal nereda“. Takšne razmere so seveda kot nalašč za uveljavljanje desničarskih gesel. Mladinci vidijo svoj vzor v nacizmu, o katerem slišijo le to, da „je uvedel red v Evropi“, zelo malo ali sploh nič pa ne vedo o tem, da je ta nacizem kriv smrti milijonov nedolžnih ljudi. Tukaj pa je seveda treba vprašati, kdo nosi odgovornost za to, da današnja mladina ne pozna resnice o nacizmu in njegovih zločinah. Odgovornosti se ne morejo otresti ne starši, ne šola in šolniki, pa tudi ne uradni dejavniki, ki vsi še bolehajo za „nepremagano preteklostjo“.

„Einheit - enotnost“ Obvestila Solidarnostnega komiteja

Ta mesec je izšla že tretja številka obvestil celovškega Solidarnostnega komiteja za pravice manjšin. Pod naslovom „Einheit — enotnost“ prinaša bilten na 18 straneh vrsto prispevkov, s katerimi želi predvsem nemško govoreče sodeležane seznaniti z dogodki okoli manjšinskega problema in jim tozadevna vprašanja prikazati v nekoliko drugačni luči, kot smo to vajeni s strani večine tukajšnjih oblikovalcev javnega mnenja.

Izhajajoč iz dejstva, da je boj za pravice manjšin neolčljivo povezan z bojem za splošno demokracijo, še več, da je njegov sestavni del, saj so manjšinske pravice hkrati tudi splošne človekove pravice, se Solidarnostni komitej obrača na vse demokratične sile in jih poziva na skupni boj. Kajti — kakor pravi geslo na naslovnih strani biltena: „naši gospodarji kdorkoli že so, radi vidijo našo neenotnost, ker tako dolgo, dokler bomo razdvojeni, ostanemo naši gospodarji“.

V tej številki biltena je natisnjen daljši članek, ki se bavi s protislovenskimi izpadi v glasilu koroškega Heimatiendienst. Kritično oceno nemško nacionalističnega hujskanja zaključuje zahteva po dosledni izpolnitvi vseh določil člena 7 državne pogodbe, torej tudi po prepovedi delovanja in hujskanja proti manjšinam, kakor to določa 5. odstavek 7. člena. Obširno je prikazana dejavnost Solidarnostnega komiteja v zadnjem obdobju, ki je ali samostojno ali v sodelovanju z drugimi organizacijami izvedel vrsto akcij, ki so služile po eni strani obveščanju široke javnosti, po drugi strani pa izražale protest zoper očitne protimanjšinske ukrepe. Med temi ukrepi zavzema posebno mesto policijsko in sodnijsko preganjanje pripadnikov manjšine; tozadevni članek izven v zahtevi po ukinitvi vseh političnih procesov. S ponatisom članka iz prve številke Sindokovih obvestil „Informationsbulletin der Slove-

nen in Österreich“ opozarja Solidarnostni komitej na to, kakšna je v manjšinski zaščiti na Koroškem razlika med zakonom o narodnih skupinah kot teorijo ter vsakdanjo prakso, kot jo kaže že dosedanje izvajanje tega zakona. Na primeru Zablatnik (ki mu je sodnik zagrozil, da ga bo postavil pod skrbstvo, če bo od škofijske finančne komore še naprej zahteval slovensko uradovanje), je prikazano, da na Koroškem tudi bog le nemško govori. Izkušnje, ki jih je imel neki vajenc, razkrivajo, da je na Koroškem še veliko krivic in neopravičenosti tako v socialnem kot v nacionalnem pogledu. Obširno je ocenjena knjiga „Österreich und seine Slowenen“, ki sta jo napisala avstrijska zgodovinarja Haas in Stuhlplarrer; omenjena pa je tudi publikacija „Die Kärntner Presse und die Bomben“, ki sta jo skupaj izdala celovški Solidarnostni komitej za pravice manjšin ter Slovenski informacijski in dokumentacijski center (Sindok). Na prav tako narešeno in zato enako aktualno vprašanje gradiščanskih Hrvatov opozarja prispevek o „militantni Hrvatici“, ki ni smela postati ravnateljica glavne šole — ker je zavedna Hrvatica in kot taka „nesprejemljiva“ za asimilante Robakovega kova. Za konec pa sledi še članek o nedavnem procesu, ki ga je sprožila Kleine Zeitung zaradi izjave za tisk, ki jo je Solidarnostni komitej objavil ob lanskem atentatu na brambovski spomenik v Škocijanu.

Že to kratko naštevaje pokaže, da je vsebina informacijskega biltena „Einheit—enotnost“ zelo pestra in zanimiva. S to svojo dejavnostjo pa Solidarnostni komitej za pravice manjšin bistveno prispeva k obveščanju koroške in avstrijske javnosti ter pomaga zmanjševati protimanjšinsko nastrojenost, ki je sad enostranskega in pristranskega manipuliranja javnega mnenja.

ZAHTEVA SOLIDARNOSTNEGA GIBANJA:

Popolno enakopravnost za narodne manjšine v Avstriji

Minulo soboto in nedeljo je bila v Salzburgu konferenca solidarnostnih komitejev za pravice manjšin, ki so se je udeležili predstavniki komitejev iz Gradca, Celovca in Salzburga ter iniciativne skupine za pravice manjšin z Dunaja, navzoči pa so bili tudi opazovalci slovenskih osrednjih organizacij ter opazovalka iz Innsbrucka.

Na konferenci so se posvetovali o aktualnem položaju gibanja za pravice narodnih manjšin v Avstriji ter obravnavali pereča vprašanja tega gibanja. Pri tem se je pokazalo, da klic po popolni enakopravnosti narodnih manjšin po sprejetju zakona o narodnih skupinah s pripadajočimi odredbami ni utihnil. Ponovno so na konferenci podprli manjšinske organizacije, ki zavračajo to protimanjšinsko zakonodajo, in soglasno sklenili, da delo komitejev v prvi vrsti usmerijo na odpravo vseh protimanjšinskih ukrepov vlade in upravnih oblasti ter na propagiranje in podpisovanje pravičnih zahtev manjšin.

Sklenili so načelen katalog zahtev pod geslom „Popolna enakopravnost za narodne manjšine v Avstriji“, ki določa osnovno usmeritev dela solidarnostnih komitejev. Nadalje so sklenili, da začnejo izdajati v vseavstrijskem okviru časopis, ki naj bi redno z živim poročanjem o življenju narodnih manjšin in o njihovi vsakodnevni diskriminaciji oblikoval javno mnenje v prid enakopravnosti manjšin. Prva številka skupnega glasila naj bi izšla v začetku julija. V podporo in zagotovitev izdajanja lista bo izvedena zbiralna akcija. Za nadaljnje delo v javnosti so sprejeli sklep, da ob aktualnih priložnostih in o posebnih vprašanjih, npr. o šolstvu, izdajo brošure s temeljnimi in obsežnimi informacijami.

Udeleženci konference so zlasti obsodili tekoči val procesov proti pripadnikom slovenske manjšine na Koroškem in zahtevali takojšnje ukinitve teh političnih procesov. V ta namen bodo komiteji v prihodnjih mesecih okrepljeno podprli tekočo zbiralno akcijo slovenskih osrednjih organizacij za kritje procesnih stroškov.

V petek pred konferenco je salzburški solidarnostni komitej priredil na salzburški univerzi koncert mešanega pevskega zbrata „Danica“ iz Št. Vida v Podjuni. V okviru prireditve je Harald Irnberger bral svoj monolog „Z rjavo tinto“, s koroško pesmijo pa se je predstavil tudi trio „Korotan“ s pevci. Prvo tovrstno prireditev v Salzburgu, ki je imela namen, da tudi tamkajšnji javnosti predstavi kulturno dejavnost slovenske manjšine na Koroškem, je zbrano občinstvo navdušeno pozdravilo.

Manjšine na Madžarskem

V hrvaški vasi Narda v Železni županiji se danes začenejo letošnji narodnostni dnevi, tradicionalne vsakoletne prireditve jugoslovanskih narodnosti na Madžarskem. Tudi letos bodo te prireditve potekale v znamenju kulturnih nastopov, razstav, srečanj in drugih manifestacij, priložnost pa bo tudi za pogovore z vidnimi madžarskimi predstavniki o še odprtih vprašanjih pri uveljavljanju spolne pravne in jezikovne enakopravnosti v javnem življenju.

Letošnji narodnostni dnevi, ki bodo zaključeni v nedeljo z velikim narodnostnim zborovanjem, sovpadajo s pripravami na 8. kongres Demokratične zveze južnih Slovanov, ki bo novembra letos v Budim-

pešti. Na sedanjih prireditvah bodo namreč predstavili položaj narodnosti na Madžarskem, razmere v šolstvu, na področju informiranja narodnosti v materinem jeziku, njihovo kulturno snovanje, stike z matičnimi deželami in podobno. Tako bo potem kongres na osnovi teh ugotovitev lažje našel odgovore na vprašanja, kako daleč so na Madžarskem pri uveljavljanju dejanske enakopravnosti med manjšinami. Kajti spričo ustavno zajamčenih pravic manjšinam do lastne kulture, izobraževanja v materinem jeziku in do vsestranskega razvoja je njihov položaj v marsičem odvisen od narodnosti samih in od njihove pripravljenosti za reševanje problemov.

V vzdušju priprav na kongres je potekala tudi nedavna budimpeštanska konferenca pedagogov narodnosti, ki jo je na pobudo manjšin sklical madžarsko ministrstvo za šolstvo. Na konferenci so razpravljali o najbolj aktualnih vprašanjih šolske politike in o nalogah pri uveljavljanju vzgoje in izobraževanja v jeziku narodnosti ter o perspektivah politike narodnostnega šolstva sploh. Zanimanje za ta vprašanja je sedaj v ospredju, kajti leta 1980 bodo na Madžarskem uvedli nove učne in vzgojne načrte v vseh narodnostnih šolah.

Pri pripravah na kongres Demokratične zveze južnih Slovanov, to je osrednje organizacije, ki združuje okoli sto tisoč pripadnikov jugoslovanskih narodnosti, živčevih na Madžarskem, pa tudi ne gre prezreti pomembne vloge komisije za tisk pri tej zvezi. Ta je v znamenju priprav na kongres imenovala več delovnih skupin, katerih naloga je proučitev časopisne in založniške dejavnosti narodnosti. Ostali dve komisiji — komisija za pouk materinščine in komisija za narodnostno kulturo — pa sta zvezi že predložili načrt kongresnega referata, ki bo med drugim ocenil tudi uspehe in ovire na poti povezovanja narodnosti z matičnimi deželami.

Dan mladosti

ob rojstnem dnevu predsednika Tita

Včerajšnji 25. maj so v Jugoslaviji spet obhajali kot tradicionalni Dan mladosti, hkrati pa so počastili tudi predsednika republike Josipa Broza Tita ob njegovem rojstnem dnevu. Po vsej državi so bile številne prireditve, na katerih je mladina nastopila s kulturno-prosvetnim in športnim programom. Osrednja proslava pa je bila — kakor vsako leto — v Beogradu, kjer so v okviru slavnostnega sporeda, pri katerem je sodelovala mladina iz vseh republik in pokrajin, izročili predsedniku Titu štafeto s pozdravi in čestitkami vseh narodov in narodnosti Jugoslavije.

Uspela proslava je bila tudi v nedeljo zvečer v celovski delavski zbornici. Priredil jo je Klub jugoslovanskih delavcev v Celovcu „Triglav“ v sodelovanju z generalnim konzulatom SFRJ in ob podpori deželnega vodstva sindikatov ter delavske zbornice za Koroško, veljala pa je počastitvi praznika dela 1. maja, dneva mladosti 25. maja in rojstnega dneva predsednika Tita. Dvorano so napolnili jugoslovanski delavci, ki so začasno zaposleni na Koroškem; prišli so s svojimi druž-

nami, pridružili pa so se jim tudi številni častni gostje, med katerimi je predsednik kluba „Triglav“ Aleksander Konec uvodoma pozdravil generalnega konzula Milana Šamca s soprogo in drugimi člani konzulata, namesnika sekretarja deželne sindikalne zveze Fritza Kogelnika, predstavnika gospodarske zbornice za Koroško Gerharda Husa in zaslopnike organizacij koroških Slovencev, pozneje pa je prispele še celovski župan Leopold Guggenberger. Poseben pozdrav in

navdušen sprejem s strani občinstva pa je veljal folklorno-umetniški skupini KUD „Veljko Lukič-Kurjak“ iz bosanskega mesta Brčko, ki je s pestrim sporedom plesov in pesmi jugoslovanskih narodov obogatila prireditev.

Udeležencem sta najprej kratko spregovorila zastopnik koroških sindikatov Fritz Kogelnik in jugoslovanski vicekonzul Milan Miškov, ki oba sta spomnila predvsem na pomenu in vsebino 1. maja kot mednarodnega praznika dela. Potem pa je dvorano za dobri dve uri zajel živahni ritem poskočnih melodij in plesov, s katerimi so gostje iz daljne Bosne pričarali pravo domače vzdušje. Poleg folklornega ansambla, ki je izvajal ples v pisanih narodnih nošah, so ob spremljavi temperamentnega orkestra nastopili tudi pevski solisti — znana pevka radia Sarajevo Zora Dubljevič ter Vesna Hadžič in Tihomir Antič.

Ob bogatem sporedu, ki je popeljal križem-kražem po Jugoslaviji, so jugoslovanski delavci izpričali toplo povezanost z domovino, ki je izvenela v navdušen poklon predsedniku Titu, ki so mu s prireditve poslali iskrene pozdrave in čestitke za rojstni dan.

Srečanje pisateljev

Okoli 80 književnikov iz 18 držav se je udeležilo 11. mednarodnega pisateljskega srečanja, ki sta ga Društvo slovenskih pisateljev in slovenski PEN center prejšnji teden priredila na Bledu. Poleg udeležencev iz evropskih držav so bili tokrat posebno močno zastopani književni ustvarjalci iz nevrščenih držav; med udeleženci pa so bili tudi slovenski besedni umetniki iz zamejstva — iz Koroške Valentin Polanšek in Andrej Kokot.

Udeleženci srečanja so razpravljali o aktualni, široki temi njihovega delovanja in ustvarjanja, in sicer pod naslovom „Stiska sodobnega sveta in literatura“. Razprava, ki je bila živahna in zavzeta, je pokazala, da gre za vprašanja, ki so v ospredju javnega obravnavanja in del ne le kulturnega ali književniškega, marveč tudi velikega političnega in socialnega problema današnjega časa.

V sklepnem pogovoru je stekla beseda tudi o prevajanju iz jezikov manjšinskih narodov v „velike jezike“ ter je bilo ugotovljeno, da je na poti do uveljavljanja literatur malih narodov še veliko ovir. Zato so se dogovorili, da bodo prihodnje srečanje posvetili prav pogovoru o prevajanju literatur tako imenovanih malih narodov.

V okviru srečanja je bil literarni večer, posvečen stoletnici rojstva Otona Župančiča; njegove pesmi so brali v 18 jezikih — od kitajščine preko francoščine do afriškega jezika juruba. Prav tako je bil Župančič predstavljen na razstavi, ki je obsegala prevode njegovih pesnitev v tuje jezike. Za zaključek srečanja pa so predstavniki slovenskih založb

podarili Slovencev iz Kanalske doline zbirko knjig, ki jim bo koristila pri njihovem boju za ohranitev materinščine. V tem smislu je bila tudi zbirka knjig izročena s posvetilom: „Slovenska beseda ni umrla in ne bo umrla — tudi v Ukvah živi in po širšem svetu odmeva.“

V celovski Mestni hiši gre danes h koncu enotedenska razstava, ki posreduje zanimiv vpogled v življenje in delo lužiško-srbske narodne manjšine v Nemški demokratični republiki. To je prva razstava sploh, ki seznanja celovsko in koroško občinstvo s stvarnostjo Nemške demokratične republike; da je posvečena za koroško javnost posebno zanimivi in aktualni temi: manjšinski problematiki, je toliko bolj pomembno.

Zelo okusno urejena razstava obsega obsežno kolekcijo fotografskih dokumentov, ki v črno-beli in v barvni tehniki prikazujejo lužiške Srbe v njihovi zgodovini in zlasti v njihovi današnji stvarnosti. Slikovno gradivo je „uokvirjeno“ s čudovito ornamentiko, ki opozarja na bogato ljudsko umetnost lužiških Srbov, katere je na razstavi predstavljena tudi z izbranimi eksponati. Poleg tega pa seznanja razstava tudi z njihovo domačo obrtjo, z njihovo likovno umetnostjo in še posebej z njihovo široko razvejano založniško dejavnostjo.

Kaj vse razstava pripoveduje, je v kratkem poročilu težko zajeti, zato bomo o lužiških Srbih in o njihovem življenju v našem listu še obširneje poročali ob drugi priložnosti. Zato se ob sedanjih razstavi omejimo le na nekaj načelnih misli.

Predvsem lahko ugotovimo, da je zgodovina lužiških Srbov „na las“ podobna zgodovini koroških Slovencev — sega prav tako 1300 let nazaj; je polna bojev proti ponemčevanju, ki se je v nacistični dobi stopnjevalo v fizično iztrebljanje; in se izteka v sedanost, ko so tudi lužiški Srbi kljub stalenmu zatiranju in raznarodovanju ohranili svoje narodnostne svojstvenosti, svoj jezik in bogato kulturno dejavnost. Pa je vendar opaziti tudi bistveno razliko,

dobrin in arhivov Jugoslaviji, preprečevanje delovanja sovražne emigracije in neonacistov itd.

Ohladitev medsebojnih odnosov je skušala Avstrija premostiti s posameznimi kontakti, kot na primer s sestankom zunanega ministra dr. Kirchsčägerja z jugoslovanskim sekretarjem za zunanje zadeve Miničem med zasedanjem generalne skupščine OZN v New Yorku.⁶⁰ Hkrati pa je bilo opaziti okrepljeno protijugoslovansko nastopanje avstrijsko-nemškega nacionalizma, radi česar je morala Jugoslavija znova intervenirati pri predstavnikih republike Avstrije; pri tem je jugoslovanska stran znova opozarjala na neonacistični značaj tega delovanja.⁶¹ Iz tega časa bi posebej omenili razstrelitev spomenika, postavljenega tisto leto v spomin na prvo zmago slovenskih partizanov nad nemško vojsko v Robežah nad Apačami. Takratni atentat je imel velik odmev v Jugoslaviji.⁶²

Vse to je odmevalo tudi v izjavi predsednika Tita, ki jo je dal v začetku leta 1974 in ko je poudaril, da se mora jugoslovanskim manjšinam v Avstriji priznati vse pravice, ki jim pripadajo. Znova je opozoril tudi na fašistične tendence na Koroškem, o notranjem avstrijskem političnem položaju pa je menil, da vlada kanclerja Kreiskega „očitno ni dovolj močna, da bi izpolnila obveznosti, ki jih je dolžna izpolniti“.⁶³ Ne glede na to pa je bilo

v tem času slišati v Avstriji izjave, da so se po oktobrski krizi leta 1972 odnosi z Jugoslavijo ponovno izboljšali. Dr. Kirchsčläger pa je tudi menil, da bi se bilo treba na področju manjšinskega varstva najprej lotiti ukrepov za „pospeševanje“ manjšin, da bi končno lahko prešli k izpolnitvi obveznosti državne pogodbe, češ, „če je pogodba že enkrat sklenjena, jo je treba izpolniti“.⁶⁴

Posebej bi ob tem omenili oceno jugoslovansko-avstrijskih odnosov, ki jo je konec meseca marca dal jugoslovanski veleposlanik v Avstriji Gustav Vlahov. Poudaril je, da obremenjujejo te odnose neizpolnjenosti avstrijske obveznosti iz državne pogodbe do slovenske in hrvaške manjšine, odprtost arhivskega spoznanja iz leta 1923 ter neupravičeno zadrževanje kulturnih dobrin, odnesenih z jugoslovanskega ozemlja med drugo svetovno vojno. Na vprašanje o avstrijski pripravljenosti za ureditev manjšinskega vprašanja je podčrtal, da je „s prakso mednarodnih odnosov nezdružljivo, za jugoslovansko javnost pa še posebej nesprejemljivo, da se mednarodna pogodba ne izpolnjuje. Že 19 let je minilo od nastanka avstrijske državne pogodbe, zato je razumljivo, da ni mogoče očitati nestrpnost nikomur, posebno pa ne manjšinam, če pričakujemo, da jima bodo končno zagotovili pogoje za koriščenje pravic, zajamčenih v državni pogodbi na področju varstva in zaščite materialnega, kulturnega in etničnega razvoja.“ Poudaril je tudi, da „Jugoslavija kot večnacionalna skupnost, v kateri so vsem narodom in narodnostim zagotovljene najširše pravice do političnega, gospodarskega, kulturnega in etničnega razvoja, seveda kaže veliko zanimanje za usodo slovenske in hrvaške manjšine v

V A B I L O

Zvezna gimnazija za Slovence v Celovcu prirčno vabi na

šolsko akademijo

ki bo v nedeljo, dne 28. maja 1978, ob 14.30 uri v Delavski zbornici [Arbeiterkammer] v Celovcu. Gimnazija obhaja 100-letnico rojstva velikega slovenskega pesnika Otona Župančiča pod geslom:

„ŽIVETI — UMRETI JE USODA NAŠA,
A CILJ NAM JE VISOKO POSAJENI!“

Na sporedu so recitacije ter pevske in instrumentalne točke s spremno besedo, nadalje plesi po ljudskih motivih. V prostorih pred dvorano bodo dijaki prodajali lastna ročna dela. Dobiček bo šzilil podpiranju dijakov.

Svetujemo in prosimo, da si vstopnice pravočasno preskrbite v pisarni Zvezne gimnazije za Slovence.

Ravnateljstvo

Medsebojno spoznavanje na področju književnih dosežkov

Kakor smo v našem listu že poročali, je bilo v Ljubljani pred nedavnim tradicionalno kulturno srečanje treh dežel — Slovenije, Furlanije-Juljske krajine in Koroške. Manifestacija, znana pod imenom „Alpe-Jadran“, je obsegala razstavo „Tiski od 15. do konca 18. stoletja“, delovno srečanje pisateljev, prevajalcev

in založnikov, literarni večer, simpozij književnikov in glasbene prireditve ansamblov iz vseh treh dežel.

Perspektivno gledano, so z ozirom na bodoči razvoj sodelovanja treh sosednjih dežel morda še najbolj „otipljiv“ uspeh zabeležili na srečanju pisateljev, prevajalcev in založnikov. Iz predlogov, ki jih je bilo ob tej priložnosti slišati, se je namreč izkristaliziral konkreten sklep, da bodo pristojnim forumom treh dežel predlagali, da bi finančno omogočili izhajanje posebnega almanaha oziroma posebne publikacije, v kateri bi objavljali prevode najznačilnejših književnih dosežkov vsakega leta iz Slovenije, Furlanije-Juljske krajine in Koroške. Poleg tega pa naj bi v vseh deželah poskrbeli za prevod po ene najpomembnejše knjige leta iz „partnerskega“ kulturnega prostora: v Sloveniji iz Koroške in Furlanije-Juljske krajine, na Koroškem iz Slovenije in Furlanije-Juljske krajine ter v Furlaniji-Juljski krajini iz Slovenije in Koroške.

Pri obravnavanju teh načrtov je bilo s strani Slovenije posebej poudarjeno, da bi pri tovrstnem seznanjanju bralcev s tujimi literaturami lahko imeli pomembno vlogo slovenski pisci-pripadniki slovenske narodnostne manjšine v Avstriji in Italiji.

Slovenska stran je za tozadevne pobude vsekakor že „na licu mesta“ pokazala vse razumevanje, vendar pa je ta pripravljenost razumljivo vezana na pogoj, da enako podporo zagotovita tudi ostala „partnerja“ — Koroška in Furlanija-Juljska krajina.

Avstriji in skupaj z njima pričakuje, da bo Avstrija izpolnila svoje obveznosti. Avstrijski vladi ne bi radi svetovali nikakršnih ukrepov in rokov, vendar moramo poudariti, da na izpolnitev avstrijskih obveznosti čakamo že 19 let. Radi bi verjeli, da bodo kmalu uresničeni tudi konkretni rezultati v tej smeri.“⁶⁵

Neizpolnjevanje obveznosti, slonečih na manjšinskih določilih državne pogodbe, je bilo vzrok, da je Jugoslavija prvič sprožila vprašanje hrvaške in slovenske manjšine pred odborom OZN za preprečevanje rasne diskriminacije, s čimer se je dejansko pričela internacionalizacija nerešenega manjšinskega vprašanja v Avstriji pred enim od organov mednarodne organizacije.⁶⁶ Istočasno je obiskala pomočnika jugoslovanskega sekretarja za zunanje zadeve Jakšo Petriča delegacija koroških Slovencev.⁶⁷

(Dalje v prihodnji številki)

- 65 Janko Pleteršnik, Manjšinska zakonodaja na Koroškem po drugi svetovni vojni, Razprave in gradivo Inštituta za narodnostna vprašanja, št. 2, Ljubljana, 1960, 1—99.
- 66 Avstrijski odgovor na jugoslovansko noto z dne 11. januarja 1973 sta med drugim objavila Volkszeitung in Kärntner Tageszeitung 16. jan. 1973.
- 67 Prim. Kärntner Tageszeitung, 16. januar 1973.
- 59 Delo, 15. januar ter 8. marec 1973.
- 60 Prim. Volkszeitung, 3. oktober 1973.
- 61 Prim. Neue Zeit, 9. september 1973; Tone Zorn, Delovanje Kärntner Heimatdiensta v letih 1972—1975. Vestnik koroških partizanov, št. 1, Ljubljana 1976.
- 62 Delo, 5. oktober 1973.
- 63 Südost Tagespost, Graz, 15. januar 1974; Slovenski vestnik, 18. januar 1974.
- 64 Prim. Volkszeitung, 16. januar 1974.
- 65 Večer, 23. marec 1974.
- 66 Volkszeitung, 6. april 1974.
- 67 Delo, 5. april 1974.

TONE ZORN

Manjšinsko vprašanje in jugoslovansko-avstrijski odnosi v letih 1945 - 1975

Avstrijski odgovor na jugoslovansko noto je med drugim navajal, kaj vse da so Avstrijci že storili za slovensko manjšino. Omenjali so „velikodušno zasnovani“ manjšinski zakon za Koroško iz leta 1959 — zakon torej, s katerim je Avstrija zožila dotedanje pravice slovenske manjšine na šolskem področju;⁵⁶ poudarjali so ustanovitev znane, a neuspešne komisije za „probleme slovenske manjšine“ (tudi imenovane Ortstafelkommission). Značilna je trditev avstrijske note, da koroški Slovenci ne živijo strnjeno, ampak razdrobljeno med večinskimi prebivalstvom. Protislovenski izpadi koroškega nemškega nacionalizma naj bi bili po odgovoru avstrijska notranja zadeva.⁵⁷ In dalje je Avstrija zavračala tudi opozorilo o obstoju neonacističnih sil v državi.⁵⁸

Načelno avstrijsko zavračanje jugoslovanskih opozoril je bilo vzrok ponovne jugoslovanske intervencije. Komaj mesec dni po avstrijskem odgovoru je Jugoslavija s ponovno noto opozorila republiko Avstrijo na njeno dolžnost, da uresniči sprejete obveze iz člena 7 državne pogodbe; istočasno je bila izročena tudi nadrobna dokumentacija o poletnem ustaškem vdoru.⁵⁹ Nota je poudarjala, da je poleg manjšinske problematike odprta še vrsta vprašanj med Avstrijo in Jugoslavijo, kot ureditev položaja jugoslovanskih delavcev na začasnem delu v Avstriji, pospeševanje gospodarskega sodelovanja ob meji, vrnitev kulturnih

Posebnosti Rožeka in okolice

Rožek ali Fara se je v zadnjih letih razvil v pomemben turističen kraj. K temu sta pripomogla predvsem izgradnja nove elektrarne in pa novi živalski park, ki je pred leti nastal v tem kraju. Z izgradnjo nove elektrarne se je bistveno spremenilo lice Rožeka. Geografsko gledano je danes ta kraj otok, ki je s štirimi mostovi povezan z zaledjem. Z izgradnjo novega kanala so nastale nove ceste z mostovi, kar naredi ta kraj še bolj privlačen in zanimiv.

Gotovo vas bo zanimalo zakaj smo v začetku prispevka uporabili dva imena Rožek in Fara. Uradno in v zemljevidih se uporablja za ta kraj ime Rožek, domače prebivalstvo pa se poslužuje imena Fara. Tudi prebivalci sosednjih vasi in občin pretežno uporabljajo ime Fara (grem v Fara — obiskal sem Farane). Nehte se vprašamo ali je med obema imenoma, krajevno le kakšna razlika. Da, je razlika. Rožek se namreč imenuje le z lipovimi drevoredi obdani grad kneza Lichtensteina in nekdanji živalski vrt (ograjen s kamnitim zidom) z razvalino starega gradu Rasov (iz tega imena je nastal Rož). V teku let se je poimenovanje poenostavilo — uradno Rožek — Rosegg, med prebivalstvom pa Fara. Kraj Rožek se prvič v zapiskih omenja leta 833. Tu gre za slovenske viteze, ki so imeli bogata posestva po Rožu. Nad Svatnami na severnem pobočju Gračnice na višini 1020 m je stal stari grad Ras ali Rož, ki je dal celi dolini ime (vidijo se še sledovi gradu). To je bil tudi dedni grad rožeških vitezov. Leta 1227 so rožeški vitezi stali na strani vojvode Bernarda v boju z bamberškim škofom Ekbertom. Za časa vojvode Bernarda je imel slovenski jezik v deželi veliko veljavo. To najbolje

dokazuje dejstvo, da je vojvoda Bernard pesnika in viteza Ulrika Lichtensteinskega v Vratih, kjer sta se srečala, pozdravil v slovenskem jeziku „Buge waz primi, gra'va Venus". To je bilo leta 1227. Rožeški vitezi so izumrli že v 14. stoletju. Nadaljnja posebnost rožeške občine so izkopenine na Bregu, kjer so koncem prejšnjega stoletja naleteli

na grobišča iz Hallstattske dobe okrog leta 250 (Keltska grobišča). Najdene svinčene figure so shranjene v celovškem muzeju. Za časa francoske zasedbe v letih 1809—1814 je bila rožeška cerkev rop plamenov. Tudi leseni rožeški most je zaradi njegove strateške važnosti bil povod za borbe tako v času francoske zasedbe in v predplebiscitni dobi. Leta 1965, ko so Koroško pestile velike poplave, je rožeški most odslužil — odnesla ga je narasla Drava.

Če že poročamo o Rožeku potem moramo vsekakor omeniti sosednjo vas Šmartno, kjer so nekdanje kopalne rudne. Na tiste čase še vedno spominjajo domači izrazi in imena „pri knapih" zahodno od Šmartna pa 717 m visoki vrh Rudnik in njegov južni nekoliko višji sosed Bleiberg (770 m).

Med najslavnejše osebnosti v tržni občini Rožek štejemo vsekakor akademskega slikarja Petra Markoviča, ki je umrl leta 1932 in počiva na rožeškem pokopališču. Markovič je bil sodobnik velikih Slovencev — Trunka, Meška, Kleinmayra, prof. Grafenauerja, Smodeja, mons. Podgorca itd. Bil je odličen slikar in številnim cerkvam na Koroškem, v Sloveniji in na Hrvaškem je dal pečat svojega dela. Žal je danes ohranjenih zelo malo ali skoro nič njegovih del. Celo v njegovi rojstni fari, v rožeški cerkvi so uničili delo njegovih idej in rok in to proti volji domačega župnika. Tu so bile na delu „višje" sile z zelo nizkim nivojem, ki zaslužijo predikat — vandali.

Po končani drugi svetovni vojni so rožeški prosvetaši v spomin in v zahvalo za Markovičevo dejavnost v prid naše narodne skupnosti novo ustanovljenemu Slovenskemu prosvetnemu društvu dali ime „Peter Markovič". Kot eno najpomembnejših dejavnosti omenjenega društva je bila vsekakor razstava Markovičevih del — slike fotografije, dopisni kip itd. Naj ob tej priložnosti omenimo, da se je umetnik bavil tudi s fotografijo, glasbo in ornitologijo (ptičeslovjem). Torej izredno razgledana in vsestransko orientirana osebnost. Največje priznanje temu koroškemu slovenskemu umetniku bi bila vsekakor obnavitev in poživitev prosvetnega društva „Peter Markovič" v Rožeku.

Škofiče dobijo kanalizacijo

Občina Škofiče, ki meji na Vrbsko jezero in ima koristi tudi od bližine Hodiškega in Habnarjevega jezera, se bo lotila velikega kanalizacijskega projekta, da tako zagotovi urejen odtok odpadkov in s tem čisto jezersko vodo ter zdravo okolje, kar je za ta turistični kraj še posebnega pomena.

S soglasnim sklepom občinskega sveta na seji 9. maja 1978 se je občina Škofiče uvrstila med tiste občine, ki so za kanalizacijske namene že ustanovile posebno zvezo. Načrte za kanalizacijski projekt, ki bo stal 50 milijonov šilingov, bo izdelalo neko štajersko podjetje. Z realizacijo projekta bodo začeli drugo leto. 2,5 milijona šilingov bo morala občina takoj odplačati, četrtino potrebnih denarnih sredstev bo prispevala dežela, večji del (70%) bo občina krila s posojilom na 40 let. Seveda je občinski svet tudi že določil pristojbine za priključitev posameznih gospodinjstev: v privatnem sektorju 18.000 šilingov na enoto, to je za 100 m² podjetja plačajo isto vsoto za 50 m². Za vsak kubični meter odplake pa bo treba plačati 18 šilingov. Ves projekt bo najbrž uresničen do leta 1985. Na isti seji so bila dodeljena tudi dela v višini 280.000 šil. za avtobusno garazo, tako da bo le-ta kmalu nared. Pleskarska dela je prevzelo domače

podjetje Siebert.

Z deželnimi sredstvi bo možno asfaltirati občinsko cesto na območju Loga (od Noltija Miškulnika do Martiča), delno bo trasa novo speljana.

Na županov predlog bo v bodoče občinsko predstojništvo o porabi manjših vsot lahko samo sklepalo. V tej zvezi se je zastopnik Volilne skupnosti Hermann Jäger izrekel za naknadno informiranje občinskega sveta o takih zadevah na občinskih sejah. Njegovo pobudo so mandatariji pozitivno sprejeli.

Bilčovščani gostovali v Borovljah

Na binkoštno nedeljo, 14. maja smo slovenski prosvetaši Borovlj in okolice imeli v gosteh igralsko skupino Slovenskega prosvetnega društva „Bilka" iz Bilčova, ki nam je predvajala igro „Pričarani ženini". Odrska predstava te nad vse lepo uspele igre je bila pri Cingelcu na Trati. Čeprav smo izbrali neugoden čas, ker se je takrat povsod obhajal materinski dan,

smo bili z obiskom kar zadovoljni.

Poleg domačinov se je prireditve udeležil tudi občinski odbornik borovljske občine Feliks Wieser p. d. Šašel iz Slovenjega Plajberka. Navzoče je v imenu domačega društva pozdravil predsednik SPD „Borovlje" Andrej Wieser. To priložnost je tudi izrabil, da je čestlital številnim ženam k njihovem prazniku — materinskemu dnevu. Zahvalil se je tudi gostujočim igralcem iz Bilčova, da so ustregli želji društva in prišli gostovat.

Glede igralskega nastopa lahko samo rečemo, da je igra po vsebini dobra in prav tako tudi po zasedbi. To pomeni, da smo bili v gostovanjem silno zadovoljni, kar je potrdil tudi navdušen aplavz.

Igralcem iz Bilčova želimo tudi v bodoče pri njihovem odrskem udeleževanju mnogo uspeha, to pa predvsem zato, ker imajo dober igralski material. Tudi drugim društvom priporočamo, da bi Bilčovščani gostovali pri njih. Seveda bi bilo najbolj razveseljivo, da bi se tudi naše domače društvo, ki ima v svojih vrstah precej sposobnih igralcev, skorajžilo in začelo s prirejanjem iger. Na plan mladina, pogum velja!

Slovensko prosvetno društvo „Vinko Poljanec" v Škocijanu
v a b i n a

pevski koncert

v soboto 3. junija ob 20.00 uri v farni dvorani v Škocijanu

Sodelujejo: moški zbor SPD „V. Poljanec" iz Škocijana pod vodstvom Hanzija Kęzarja; mešani zbor SPD „Srce" iz Dobrle vasi, vodi Albin Kranjc; moški zbor SPD „Edinost" v Štebnu, vodi Janez Pejnak in moški zbor SPD „Trta" iz Žitare vasi, pod vodstvom Jozeja Starca

Prijatelji lepe slovenske pesmi pristrčno vabljeno!

Odbor

Brez elektrike ni napredka

Iz delovnega poročila Avstrijskih dravskih elektrarn je razvidno, da je to podjetje s 1625 zaposlenimi eden največjih delodajalcev na Koroškem. Na zadnji seji nadzornega odbora ADE so sklenili osnovni kapital zvišati od 1,875 milijarde šilingov na 2,038 milijarde šilingov, kar je najvišje dosežena vsota, ki so jo kdajkoli dosegli v 30-letni zgodovini obstoja. Kljub vsesplošni stagnaciji gospodarstva, Avstrijske dravske elektrarne tozadevno niso bile prizadete, kar potrjuje zdrav razvoj gospodarstva na elektroenergetskem področju.

Eno največjih dejanj ADE je vsekakor gradnja skupine elektrarn Malta, ki bo s 1. julijem tega leta začela z obratovanjem. Tu gre za največjo elektrarno v Avstriji. Z dogradnjo tega objekta bo na tem območju zlasti v dolini Malte, ki je veljala za najbolj osamljeno dolino v Turah, zaplapolalo novo življenje v obliki turizma, to pa predvsem zato, ker je v sklopu gradnje elektrarn in ogromne betonske pregrade bilo treba zgraditi do skoraj 2000 metrov višine novo cesto in tam postaviti upravno poslopje za vodstvo gradnje. Nova cesta (za uporabo bodo zahtevali cestnino) in to poslopje, ki so ga prefunkcionirali v gorski hotel, bosta sedaj služila turizmu. To bo nova atrakcija Koroške in velika pridobitev za turiste ter tudi za planince in alpiniste, ki bodo imeli ugodnejše izhodne točke za vzpon na Hochalmstipitze (3363 m), Hafner in druge tritisočake.

Z dogradnjo tega gradbišča pa delo za ADE še ni končano. V načrtu imajo tudi gradnjo nadaljnjih pet

elektrarn na zgornji Dravi, to je na območju med Beljakom in Sachsenburgom. V zvezi s tem načrtom je med prebivalstvom precej odpora, češ, da gradnja škoduje okolju, da bo povečana nevarnost poplav in sploh je še cela vrsta drugih pomislekov. Kljub tem upravičenim ali neupravičenim pomislekom pa je le treba priznati, da je potreba po dodatni električni energiji življenjsko potrebna. Če smo že proti jedrskim elektrarnam, potem bi morali imeti razumevanje vsaj za tovrstne elektrarne, ki našemu prebivalstvu do sedaj niso naredile nobenih težav, nasprotno, dežela ob Dravi se je bistveno spremenila in to v korist njenega prebivalstva. Lepe ceste, nove hiše in mirne jezerske gladine umetnih jezer so privlačen prispevek k razvoju turizma tudi na tem območju Koroške.

KONCERT MLADINE

Deželni šolski svet za Koroško s podporo Deželnega mladinskega sekretariata in Glasbene mladine Koroške je v petek 19. maja v veliki dvorani Doma glasbe v Celovcu priredil koncert mladine, na katerem sta sodelovala oziroma nastopala Zvezna gimnazija za Slovence v Celovcu in Expositur Klagenfurt-Viktring des II. BG Klagenfurt.

Uvodoma je pozdravil dijake in vabljene goste poslevodeči predsednik Deželnega šolskega sveta za Koroško glavnošolski ravnatelj Karl Kircher, ki je med drugim poudaril potrebo po medsebojnem sodelovanju.

Sporod, ki so ga predstavili dijaki obeh gimnazij je bil bogat in zelo pester. V okviru sporeda slovenske gimnazije je bila pesem, glasba in gimnastika. Nastopali so mladinski zbor 3.a razreda in mešani mladinski zbor, oba pod vodstvom prof. Jožka Kovačiča; ansambel Drava pod vodstvom osmošolca Romana Verdela, Irena in Roman Verdell s sonato v d-duru za flavto in kitaro ter dijaki s telov-

Mladinski dan v Škocijanu

Minulo nedeljo 21. maja je mladina južne Koroške obhajala v Škocijanu svoj tradicionalni mladinski dan. Tokratna prireditev se je odvijala pod motom „Vsi ljudje se rodijo prosti in imajo enako dostojanstvo in enake pravice", skratka tematika se je sukala okrog človekovih pravic.

Poleg izvajanj glede človekovih pravic — ravnatelj slovenske gimnazije dr. Reginald Vospornik se je spominjal, kako je kot petletni otrok moral s starši zapustiti rodno zemljo in iti v tujino; pesnica Milka Hartmanova se je dotaknila podobnega problema za postavljanja žena starejše generacije v družbi, Stane Rastresen je recitiral odlomke iz „Hlapca Jerneja in njegove pravice" itd. — je mladina z navdušenjem sprejela nastop Paola Volkmerja iz Braziliije in Christofa Maubacha, ki sta ob spremljavi glasbil pela brazilске pesmi. Globok vtis je odneslo tudi petje selskih fantov, ki so se v svojih izvajanjih spomnili selskih žrtev.

V okviru programa mladinskega dne je bila tudi evharistična daritev. Naj še omenimo, da je med posameznimi odmori in točkami sporeda imel povezovalno vlogo kaplan Oliv Hanzl in da je bila ves dan na ogled razstava „30 let Splošne deklaracije človekovih pravic".

Za prijetno družabno razpoloženje po oficialnem delu je skrbel ansambel „Podjanski sekstet".

O B I Š Č I T E

Bergovo galerijo

V P L I B E R K U

odprta vsak dan od 10. do 12. in od 16. do 18. ure

ODHOD AVTOBUSOV NA

koncert Partizanskega zbora iz Trsta

na sledečih avtobusnih postajah:

I. RUTA	II. RUTA	
Rožek	Ločilo	17.00
Škofiče - Loga vas	Brnca	17.10
St. Ilj	Bekštanj	17.15
Bilčovs	Loče/Baško jezero	17.25
Kotmara vas	Šentjakob	17.40
Celovec	Bistrica v Rožu	18.00
Tinje	Borovlje	18.15
Škocijan	Šmarjeta	18.30
Sinča vas	Galicija	18.45
	Žitara vas	19.00
	Dobrila vas	19.05

Vozni stroški z vstopnico za prireditev znašajo 80.— šilingov.

vadno točko, ki jo je pripravila prof. Maja Kupper. Tudi nastop nemških dijakov je vseboval pevske točke in instrumentalno glasbo.

Kakor prejšnja leta, tako je tudi tokratni koncert pokazal, ne samo gotovo znanje in prizadevnost dijakov in vzgojiteljev, ki so se zelo potrudili, da je moglo priti do tega uspešnega koncerta, temveč tudi spoznanje, da je med dijaško mladino obeh narodnosti mogoče tovariško sodelovanje, če le-to bazira na enakopravni podlagi.

